

Napustiti arhiv i stranicu prikazati u standardnom izgledu : zanimljivosti
Weber, 19.05.2007, 15:46

RIMSKO DOBA

Početkom I. stoljeća naše ere Brod i njegova okolica ulaze u tijek povijesnih zbivanja, postaju sastavni dio Rimske imperije u okviru pogranične provincije Panonije.

Do dolaska Rimljana, na ovim prostorima živjela su panonska plemena, srodna Ilirima, mjestimično pomiješana s Keltima. Brodski kraj pripadao je moćnom panonskom plemenu Breuka, koji su zauzimali prostrano područje od Broda, s obje strane Save sve do Srijemske Mitrovice, obuhvaćajući vukovarski i vinkovački kraj.

Rimljani su nakon Oktavijanovog osvajanja Segestike (Sisak) 35. godine pr. n.e. počeli prodirati u panonske prostore i nakon gušenja velikih panonskih pobuna, 12. godine pr.n.e. i 9. godine n.e. (u kojem su važnu ulogu odigrali Breuci s Batonom na čelu i Dezidijati, također pod vodstvom Batona), Panonija je definitivno pokorena i postaje rimska provincija. Odmah nakon osvajanja započinje postupni proces njene romanizacije i urbanizacije.

Domaće stanovništvo (peregrini) je unutar svog etničkog prostora bilo organizirano u peregrinske zajednice (civitates peregrinae) s ograničenim pravima. Peregrini su se rano počeli novačiti u rimsku vojsku, to im je bila prilika za poboljšanje njihovog pravnog i društvenog položaja, jer otpuštanjem iz vojske, koja je u pomoćnim četama (auxilia) trajala 25 godina a u mornarici 26, dobivali su rimsko građansko pravo oni i njihovi potomci. Prihvaćali su rimski način života i latinski jezik, što je vodilo k općoj romanizaciji.

Da su Breuci bili masovno uključeni u rimsku vojsku, u augzilije i ratnu flotu, govori nam nekoliko nalaza rimskih vojničkih diploma (Grabarje kod Broda, Negoslavci, Vukovar i Slavonski Brod) i mnogi nadgrobni spomenici, a čak je 8 pomoćnih jedinica-kohorti dobilo po njima ime (Cohortes Breucorum).

Romanizacija i urbanizacija u međurječju Save, Drave i Dunava došla je do izražaja u vrijeme cara Vespazijana (69.-79.) koji je osnovao dvije kolonije na Savi, u Sisku (Colonia Flavia Siscia) i Srijemskoj Mitrovici (Colonia Flavia Sirmium), a radi zaštite Panonije izvršio je reorganizaciju riječne flote na Savi (Classis Flavia Pannonica). Car Hadrijan (117.-138.) je osnovao koloniju u Osijeku (Colonia Aelia Mursa) a Karakala (211.- 217.) je municipij Vinkovce uzdigao na rang kolonije (Colonia Aurelia Cibalae).

U okviru provođenja i usavršavanja javne uprave, Panonija je 107. godine u vrijeme cara Trajana (98.-117.) podijeljena na Gornju (Pannonia Superior) i Donju (Pannonia Inferior), kojoj je pripalo brodsko područje, a granica razdjelbe je išla zapadnim dijelom brodskog Posavlja. Dioklecijanovom (284.-305.) novom administrativnom podjelom Panonije na četiri dijela, Brod i okolica su pripali Drugoj Panoniji (Pannonia Secunda).

U vrijeme dinastije Severa (193.-235.) Panonija je doživjela ekonomski napredak i procvat u svakom pogledu. Međutim, u drugoj polovini IV. stoljeća Rimsko Carstvo počinje slabiti zbog učestalih upada barbarskih naroda. Nakon katastrofalnih pustošenja Panonije od Zapadnih Gota, car Teodozije 395. godine dijeli Carstvo na Zapadno i Istočno, radi lakše obrane i upravljanja. Daljnjim naletima Huna, Ostrogota, Gepida i najzad Avara, prestaje antička civilizacija u Panoniji.

U kontekstu ovih događanja u Panoniji zanimljivo je sagledati što je bilo s antičkom Marsonijom i njenim područjem. Dugo vremena se raspravljalo među znanstvenicima starije generacije o tome što je bila Marsonija i gdje se nalazila. Za sada nemamo pouzdanih dokaza o njenom statusu, ali se na osnovi arheoloških nalaza i istraživanja može to dokučiti. Pitanje gdje se nalazila Marsonija nije zapravo trebalo biti sporno. Antički izvori (uglavnom karte i itinerari) spominju Marsoniju s naznakom što je ona bila, a važan indikator njene pozicije je hidronim rječice Mrsunje (riječ je panonsko-ilirskog podrijetla).

Odnedavno postoji čvrsti dokaz o tome, a to je najnoviji nalaz rimske vojničke diplome iz I. stoljeća.

Od antičkih izvora ističe se takozvana Tahula Peutingeriana (srednjovjekovna kopija rimske karte iz II. stoljeća), koja je i pored svojih nedostataka jedan od važnih izvora za istraživanje komunikacija na ovim prostorima. Ona smješta putnu postaju Marsoniju (Marsonie) na glavnu magistralnu cestu Siscija-Sirmij, koja je povezivala rimski zapad s istokom.

Područje današnjeg Broda je, zbog svog povoljnog zemljopisnog i hidrografskog položaja, bilo veoma rano naseljeno, o čemu svjedoče tragovi naselja mlađeg kamenog doba, kasnog brončanog i mladog željeznog doba (Kelti). Na poziciji najstarije urbane jezgre grada, od Franjevačkog samostana do ušća Mrsunje u Savu, na starijem panonsko-keltskom naselju, razvilo se značajno urbano rimsko središte, a zbog važnog strateškog položaja izgrađena je na ušću Mrsunje rimska utvrda (castrum).

Da Brod nije bio samo usputna i poštanska postaja, nego veći grad zidan opekom i žbukom od živog kreča, govore nalazi i rezultati arheoloških istraživanja (uglavnom zaštitnih) u posljednjih 40-tak godina. Tako su uređenjem obale Save, iza mosta, 50-ih godina uočeni ostaci rimske utvrde, a izgradnjom Spomen-doma "Đuro Salaj" (danas Koncertno-kazališna dvorana "Ivana Brlić-Mažuranić") 1961. godine otkriveni su tragovi brojne rimske arhitekture i urušenog građevinskog materijala.

Pronađeni su primjerci domaće i uvozne keramike (među kojom se ističe terra sigillata, s reljefnim raznovrsnim ukrasima), amfore, staklo, keramičke lampice, novac Trajana i Hadrijana i drugo. Slični nalazi pronadeni su i prilikom gradnje prometnice kroz Klasiju i uz obalu Save, 1971. godine, kao i izgradnjom tlačnog kanalizacijskog voda do Jelasa, 1988. godine, kada je ispred KKD "Ivana Brlić-Mažuranić" otkriveno srednjovjekovno groblje. Tragovi rimske arhitekture i pokretnog materijala nađeni su i pri izgradnji poslovnog centra "Hlapić" 1989. godine i na Radićevoj obali, 1997. godine, gdje su otkriveni prvi čvrsti temelji rimskog građevinskog objekta.

Od starijih pojedinačnih nalaza potrebno je spomenuti izgubljeni žrtvenik Jupiteru Depulsoru, podignut za zdravlje Karakale i njegove majke Julije Domne. Žrtvenik je vidio i zapisao književnik Matija Petar Katančić u XVIII. stoljeću. Prilikom popravka obale Save u XIX. stoljeću pronadena je brončana statueta Harpokratesa, egipatsko-rimskog božanstva mudrosti i šutnje. Gradnjom savskog mosta 1882. godine nadeno je 400 komada rimskog novca Konstancija i Konstantina te bakreno koplje, a s više mjesta u gradu potječu primjerci opreme vojnika, brončani šljem i dva mača.

U Brodu je 1975. godine prilikom vađenja pijeska iz Save pronadjen jedinstveni nalaz antičkog razdoblja. Riječ je o knemidi - rimskom svečanom štitniku za nogu s početka III. stoljeća. Knemida je izrađena od brončanog posrebnog lima u tehnici graviranja i iskucavanja. Glavni ukras predstavlja visoki reljef boga rata Marsa, a unaokolo su crteži s prikazom božice Dijane i antičkog junaka Herkulesa u raznim scenama te biljni i ornamentalni motivi. Ovaj spomenik visoke umjetničke vrijednosti je nakon izvršene konzervacije u Mainzu dostojno predstavio naš grad na svjetskoj izložbi o rimskoj svečanoj opremi, u Nürnbergu i Münchenu 1978. i 1979. godine.

Nakon jedinstvene knemide nedavno je otkriven još jedan antički spomenik iznimne vrijednosti, koji je snažno odjeknuo u stručnim krugovima i medijima. Radi se o rimskoj vojničkoj diplomi koja je pod sličnim okolnostima izvađena iz Save nizvodno od Broda, u ljeto 1997. godine. Diploma predstavlja carski dekret ispisan, kako je to bilo uobičajeno, urezanim slovima na dvije brončane pločice, međusobno povezane, a njime se isluženom vojniku dodjeljuju zakonska prava i povlastice. Diploma je izdana u vrijeme cara Vespazijana 71. godine, 9. veljače, centurionu Likaju, sinu Birse, iz Marsunije (Marsvnnia), veteranu mizenske flote (Misenum u Kampaniji), koji je zajedno s ostalim veteranima iz svoje jedinice, nakon odsluženja 26 i više godina, dobio rimsko građansko pravo (civitas) i pravo zakonitog braka (conubium). Za osobite zasluge svi su dobili pravo naseljavanja u Pestumu, južno od Napulja. Izvornik ovog dekreta nalazio se u Rimu na Kapitoliju, na bazi are roda Julija, a da je ova diploma vjerodostojna, potvrđuju sedmorica svjedoka svojim pečatima. Diploma iz Broda je izvrsno očuvana a posebnu vrijednost daju joj sačuvani pečati nekolicine svjedoka, što za sada predstavlja jedinstveni slučaj.

Pored svoje epigrafičke vrijednosti, jer nam daje mnoštvo podataka za proučavanje rimskog razdoblja, diploma ima poseban značaj za Brod. Ponajprije stoga što je Liccaius čovjek domaćeg podrijetla, stanovnik Marsonije koja se na diplomi javlja u obliku Marsvnnia. Ovo je prvi pisani spomen antičkog

grada na mjestu današnjeg Broda, a oblik Marsunnia potvrđuje dosadašnje mišljenje o domaćem podrijetlu ovog imena, koji je do danas sačuvan u nazivu rječice Mrsunje.

Mnoštvo rimskih nalaza pronađeno je i u brodskoj okolici. Primjerci oružja i opreme rimskog vojnika pronađenih na nalazištima uz Savu, pravcem Slavonski Kobaš, Zbjeg, Brod, Klakar, Oprisavci, Slavonski Šamac, govore da se tu radi o manjim vojnim postajama koje su čuvale prijelaze na Savi, slično tako su čuvane i osiguravane prometnice. Srednjovjekovna utvrda Kostroman (od castrum Romanum) ukazuje na postojanje rimske utvrde, pa sve skupa upućuje na postojanje obrambenog pojasa savskog limesa.

Mnoštvo rimskog novca od I. do IV. stoljeća, kao i drugi nalazi, pomažu da pokušamo odrediti pravce rimskih putova, koji su uglavnom trasirani na već uhodanim prapovijesnim prometnicama. Isto tako nam potvrđuju pravac savske magistrale Siscia - Sirmium, koja je od Dubice išla desnom obalom Save, prolazila kroz Bosansku Gradišku (Servitium) i Srbac-Svinjar (Urbate) i negdje kod Pričca ili Slavanskog Kobaša prešla na lijevu stranu. Cesta je dalje išla prema Brodu (Marsonnia) kroz Lužane, Oriovac, Stupnik, Gornje Andrijevice, Sibinj, Gromačnik, Brodski Varoš i Brodsko Brdo (Podvinje). Od Broda se magistrala račvala na sjeverni krak, koji je preko Garčina i Đakova išao prema Vinkovcima, a južni pravac je uz Savu nastavio preko Županje (Ad Basante) do Srijemske Mitrovice (Sirmium).

O rimskim naseljima, seoskim imanjima i gospodarskim vilama nemamo puno podataka. Vršena su manja sondažna istraživanja u Gornjim Andrijevcima - Andrijevačko polje, Završju - Gradina, Oprisavcima - Gajna i Donjim Andrijevcima - Dužica, gdje se vjerojatno radi o tragovima naselja. U Kupini je 1991. godine izvršeno istraživanje lokacije u okviru izgradnje autoceste. Otkriveno je mnoštvo nalaza koji ukazuju da se radi o gospodarskoj vili (villa rustica).

Rimski nalazi pronađeni su i u Ruščici, Donjoj Bebrini, Poljancima, Donjoj Vrbi, Vrhovini, Garčinu i Gundincima, Banovcima i Dubočcu. U Oriovcu i Sibinju su pronađene keramičke rimske vodovodne cijevi koje su od izvora u brdu išle dolje prema glavnoj magistrali do nekog objekta.

U Grabarju je još 1862. godine pronađena jedna pločica rimske vojničke diplome, koju je A.T.Brlić poklonio tadašnjem Narodnom muzeju u Zagrebu. Kako je pločica oštećena, nije vidljivo ime primaoca diplome, samo ime oca Lensija i oznaka da je Panonac. Također je bio veteran flote, te kao i Likaj iz Marsunije, nije ostao u južnoj Italiji, nego se vratio u rodni kraj.

Bogata arheološka baština Broda i njegove okolice ukazuje da je Marsonija bila značajno upravno-političko središte Donje Panonije. Smještena na istaknutom cestovnom i riječnom pravcu Siscia - Sirmium, najznačajnijih antičkih centara Panonije, kao i na važnom putnom raskrižju i pogodnom prijelazu preko rijeke Save, Marsonija je bila i ostala važan punkt za Rimljane.

Rimska vojnička diploma iz Broda službeno dokazuje postojanje antičke Marsonije/Marsvnnie i njenu lokaciju na području današnjeg Broda. Diploma predstavlja najbolje očuvani primjerak ove vrste spomenika, čime je znatno obogaćena naša arheološka znanost i kulturno-povijesna baština, a Slavonski Brod se može podičiti svojim dugim urbanim kontinuitetom.

Ivanka Jesenka Miškiv

8000 godina stara prehistorijska naselja starčevačke kulture protežu se od Slobodnice, preko sjevernog dijela grada do Donje Vrbe....

Rimska diploma

iz 76.g. otkrivena u Brodu 1998. nosi natpis MARSVNNIA što je pisani dokaz postojanja grada na mjestu Broda prije 2000 godina.

Brod na Savi

Dijelovi iz knjige "Stari Brod" prof. Zvonimira Toldija koja oslikava Brod na početku prošlog stoljeća.
vBulletin® v3.8.4, Copyright ©2000-2012, Jelsoft Enterprises Ltd.